

Poimanje Božjega milosrđa kod sv. Augustina

Čičić, Jasmina

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology in Đakovo / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:415779>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU**

POIMANJE BOŽJEG MILOSRĐA KOD SV. AUGUSTINA

Diplomski rad iz Patrologije

Mentor:

Doc. dr. sc. Drago Tukara

Student:

Jasmina Čičić

Đakovo, 2021.

Sadržaj

Sažetak	3
Summary	4
Uvod	5
1. Augustinov život	7
2. Augustinovo poimanje milosrđa.....	10
2.1. Augustinovo osobno iskustvo Božjeg milosrđa	10
2.2. Pojam milosrđa u odnosu prema zajednici, Crkvi	14
2.3. Božje milosrđe u službi spasenja.....	16
2.4. Augustinovi protivnici u poimanju Božjeg milosrđa i milosti	18
2. 4. 1. Pelagijanci	18
2. 4. 2. Origenisti	21
3. Važnost milosrđa za današnje vrijeme i Crkvu općenito	24
Zaključak.....	29
Literatura.....	30

Sažetak

Ovaj diplomski rad opisuje lik i djelo svetog Augustina te njegovo poimanje milosrđa koje je teško razumjeti izvan konteksta njegova života, vremena u kojem je živio i njegovih vlastitih teoloških obuzetosti. Rad istražuje pojam milosrđa, onako kako ga Augustin doživljava, zatim, ističu se Augustinovi protivnici i njihovo poimanje Božjega milosrđa. Rad sadržava samu srž i korijen Augustinovih misli, a gradacijski se tekst nadopunjuje kako bi se što zornije prikazao njegov stav o Božjem milosrđu.

Prvo poglavlje govori o Augustinovu životu, tu se opisuje njegov put grijeha i milosti. Zahvaljujući njegovom životopisu jasno nam je zašto zauzima takav stav o milosrđu. Sam je doživio Božje milosrđe u svome životu i ispravno ga shvatio.

Drugo poglavlje je glavni dio rada u kojem se opisuje Augustinovo poimanje Božjega milosrđa. Iznesena je Augustinova definicija milosrđa i ukratko je objašnjen pojam koji je usko vezan, a to je milost. Prikazano je kako je naučavao o Božjem milosrđu i kako je tema Božjeg milosrđa Augustina obilježila za cijeli život.

Treće poglavlje govori o važnosti milosrđa za današnje vrijeme i Crkvu općenito, odnosno odjek Augustinove borbe za milosrđe danas. Uvid u ovu problematiku nalazi se u mnoštvu djela, a ističe se enciklika *Dives in misericordia* pape Ivana Pavla II. i bula *Misericordiae vultus* pape Franje.

Ključne riječi : *Augustin, milosrđe, milost, ljubav, spasenje*

Summary Augustines conception of Gods mercy

This graduation work describes the character and work of St. Augustine and his understanding of mercy, which is difficult to understand outside the context of his life, the time in which he lived and his own theological abstentions. The work explores the concept of mercy, as Augustine perceives it, then the opponents of Augustine and their perception of God's mercy are emphasized. The work contains the very core and roots of Augustine's thoughts, and the construction text is being supplemented in order to show his opinion of God's mercy as vividly as possible.

The first chapter deals with Augustine's life, where his way of sin and grace is described. Thanks to his biography, we understand why he takes such a stance on mercy. He himself experienced God's mercy in his life and understood it correctly.

The second chapter is the main part of the paper describing Augustine's perception of God's mercy. Augustine's definition of mercy is presented, and the term, which is closely tied, is briefly explained. It was shown that he learned about God's mercy and that the theme of God's mercy was marked by Augustine for the rest of his life.

The third chapter deals with the importance of mercy for today and the Church in general, that is, the echo of Augustine's struggle for mercy today. Insight into this problem can be seen in many works, and the encyclic of Dives in Misericordia, Pope John Paul II and bull Misericordiae vultus, Pope Francis, are highlighted.

Keywords: *Augustine, mercy, grace, love, salvation*

Uvod

Tema ovog rada je poimanje milosrđa kod svetoga Augustina, sveca čiju je mladost obilježila duhovna praznina, a njegovo obraćenje i kasnije djelovanje i danas mnogima služi kao posebno nadahnuće i životni putokaz. Osnovni problem koji ćemo ovdje istražiti je: je li Božje milosrđe neophodno za čovjekovo spasenje, da li je potrebna Božja milost ili je dovoljna ljudska slobodna volja, da li će svi ljudi biti spašeni? O tim temama će Augustin raspravljati s pelagijancima i origenistima. Izvori za ovaj rad biti će mnogi autori koji su pisali o Augustinovu životu i radu, a poseban naglasak će biti na dva Augustinova djela., a to su *Ispovijesti*, koje su polazišni tekst u kojem je Augustin opisao svoje obraćenje i *Rukovet*, u kojem je sažeto Augustinovo naučavanje o vjeri, ufanju i ljubavi.

U prvom poglavlju nalazi se životopis svetog Augustina. Ovdje će biti prikazana Augustinova lutanja i traženja koja su ga dovela do Boga, opisan je put grijeha i milosti. Augustin je svoje obraćenje opisao kao pobjedu Božje milosti nad ljudskom tvrdokornošću.

U drugom poglavlju prelazimo na samu srž rada, na Augustinovo poimanje Božjega milosrđa koje ćemo sagledati kroz tri dimenzije: kroz njegovo obraćenje i osobno iskustvo Božjega milosrđa, kroz pojam milosrđa u odnosu prema zajednici, Crkvi i kroz milosrđe koje vodi prema spasenju. Augustin je kroz obraćenje imao snažno iskustvo Božjega milosrđa pa je svojim vjernicima svjedočio i poučavao ih o primjeni milosrđa na svakodnevni život. Na već spomenutom snažnom iskustvu Božjega milosrđa, Augustin je temeljio svoje teološke stavove. Augustin je bio vjeran svetopisamskom nauku, te je temu milosrđa i milosti obradio pozivajući se često na evanđeoske i pavlovske tekstove. U ovom poglavlju prikazat ćemo i raspravu o Božjem milosrđu i milosti sa neistomišljenicima, a to su pelagijanci i origenisti. Zahvaljujući herezama, Augustin je razvio temelj svoga nauka o milosti. Što se tiče Augustinova nauka o milosrđu, usredotočuje se na bitnu poruku, a to je da je Bog milosrđe i čovjeku želi iskazati milosrđe i ljubav.

U trećem poglavlju će biti govora o aktualizaciji Augustinovog shvaćanja milosrđa danas. Kako se Augustin borio da se milosrđe Božje ispravno shvati, tako i današnja Crkva ponovno oživljava pitanje milosrđa i poziva na ispravno shvaćanje milosrđa kroz razne enciklike, bule, pisma od kojih ćemo istaknuti encikliku pape Ivana Pavla II., *Dives in misericordia* i bulu pape Franje, *Misericordia vultus*. Augustin je prema vlastitom svjedočanstvu u svojem životu iskustio Božje milosrđe i blizinu naročito onda kada je najviše

osjećao svoju udaljenost od Boga, a svijet je danas više nego ikada otuđen i udaljen od Boga, stoga, ljudima našega vremena treba što više približiti temu Božjega milosrđa na razumljiv i jednostavan način, što ćemo u ovom poglavlju, temeljeno na gore spomenutim, a i drugim enciklikama i djelima raznih autora to pokušati učiniti.

Motivacija za ovaj rad se nalazi u samom naslovu rada, a to je milosrđe Božje. S obzirom da sam i sama upoznala milosrđe Božje u svome životu, prvo što mi je Bog podario vjeru, a onda je svojom milošću ustrajao, imao strpljenja i čekao da poput svetog Augustina dođem k sebi i Njemu te nastavim slaviti i hvaliti Boga u svome životu.

1. Augustinov život

Augustin se rodio u Tagasti, u provinciji Numidiji u rimskoj Africi, 13. studenoga 354. g. od oca Patricija, poganina koji je kasnije postao katekumen i Monike, gorljive kršćanke. Ta strastvena žena koju častimo kao sveticu, imala je golem utjecaj na sina i odgojila ga je u kršćanskoj vjeri. Augustin je imao brata Navigija i sestru čije ime ne znamo, a koja je ostavši udovica, bila glavarica jednog ženskog samostana. Augustin je dobro učio gramatiku, najprije u rodnome gradu, zatim u Madauri, a od 370. retoriku u Kartagi. Upravo je u Kartagi Augustin prvi put čitao Ciceronovo djelo *Hortensius*, koje je kasnije izgubljeno, a označava početak njegova puta prema obraćenju. Ciceronov je tekst u njemu probudio **nov način** doživljavanja. No kako je bio uvjeren da se istina ne može doista pronaći bez Isusa, a to mu je ime nedostajalo u toj strastvenoj knjizi, odmah nakon što ju je pročitao, počeo je čitati Sveto pismo, Bibliju. Međutim, ostao je razočaran. U biblijskim pripovijestima o ratovima i drugim ljudskim pothvatima nije nalazio uzvišenosti filozofije ni sjaja traženja istine koji joj je svojstven. Ipak, nije želio živjeti bez Boga pa je tražio religiju koja će odgovarati njegovoj želji za istinom i da se približi Isusu. Tako je upao u mrežu manihejaca koji su se predstavljali kao kršćani i obećavali potpuno racionalnu religiju. Tvrdili su kako je svijet podijeljen u dva počela: dobro i zlo. To bi objasnilo svu složenost ljudske povijesti. Taj se dualistički moral svidio svetome Augustinu i on je postao manihejac, uvjeren da je našao sintezu između racionalnosti, traženja istine i ljubavi prema Isusu Kristu. Imao je od toga i praktične koristi za život: pristupanje manihejstvu otvaralo mu je dobre perspektive za karijeru. ¹

Tako je zapao među ljude koji su bili pijani od oholosti, pretjerano puteni i brbljavi. Augustin je pristajao uz te varalice, mislio je da se približava istini, ali ustvari je bio daleko od nje. Njegova majka Monika duboko je patila što je njezin sin daleko od pravoga Boga, ali imala vjeru i nadu da će Augustin izaći na pravi put. Devet godina je trajalo to njegovo valjanje u blatu ponora i tmimi zablude. Često se pokušavao izdići, ali još je dublje propadao. ²

Od devetnaeste godine svoje dobi sve do dvadeset osme bio je zavođen i zavodio je, varan i varao je u svakojakim požudama. Slijedio je taštinu ljudske slave. ³

Manihejci svoj sustav vjere nisu temeljili ni na kakvom ni na čijem strogom autoritetu. Odluke su prepuštali slobodi svakoga pojedinca. Manihejci su rado isticali i hvalili visoki čudoredni život članova svojih zajednica. Oni su čovjeka oslobađali krivnje za grijeha učeći

¹ Usp. BENEDIKT XVI., *Crkveni oci*, Split, 2011., 143-144.

² Usp. A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Zagreb, 1973., 3, 8, 15

³ *Isto*, 4, 1, 1

da svako zlo dolazi od vječnoga zlog počela. Takav način razmišljanja godio je Augustinu te ga je skroz privuklo da tako živi.. Ali s vremenom uspio je prozreti nedostatke maniheizma. Tada je zapao u skepsu filozofske naravi. Počeo je misliti da čovjek razumom ne može doći ni do kakve sigurne istine.⁴

Nakon devet godina provedenih u manihejstvu počeo se udaljavati od vjere manihejaca jer nije našao odgovore na pitanja koja su ga zanimala. Razočarao se u glasovitog manihejskog biskupa Fausta od kojeg je bio očekivao veliko znanje, a pokazalo se da je neznalica. Augustin ga je ipak poštivao jer je priznao svoje neznanje o stvarima koje su ga zanimale i nije se upuštao u puste rasprave.⁵

Preselivši se u Milano, počeo je redovito slušati prekrasne propovijedi biskupa Ambrozija koji je bio predstavnik cara u sjevernoj Italiji. Afrički je govornik ostao fasciniran riječima ovoga velikog milanskog premeta. Veliki problem Staroga zavjeta – nedostatak retoričke ljepote i filozofske uzvišenosti – riješen je u propovijedima svetoga Ambrozija zahvaljujući tipološkom tumačenju Staroga zavjeta: Augustin je shvatio kako je čitav Stari zavjet put prema Isusu Kristu. Augustin je shvatio kako mu alegorijsko čitanje Biblije, što je prakticirao milanski biskup, omogućuje rješavanje intelektualnih teškoća koje su mu se činile nesavladive dok je bio mlađi, u njegovu prvom približavanju biblijskim tekstovima. Tako je nakon čitanja filozofskih djela Augustin ponovno počeo čitati Pismo, poglavito Pavlove poslanice.⁶

Augustin je već bio prigrlio katoličku vjeru, ali još je oklijevao.. Tada mu je Bog u srce stavio misao da pođe k Simplicijanu, pobožnom svećeniku koji je kasnije naslijedio Ambrozija na biskupskoj stolici u Milanu. Augustin je Simplicijanu ispričao sve svoje stranputice kojima je išao u svojoj zabludi. Govorio mu je kako je on već kršćanin, ali Simplicijan mu je rekao da to neće vjerovati dok ga ne vidi u Crkvi Kristovoj.⁷

Augustina su još zadržavale njegove ludosti i ispraznosti. Usporavale su ga u potpunom predanju Bogu. Svjestan toga i svih grijeha svojih Augustin je vikao: "Bože moj! Neka sve te nevaljalštine iz duše sluge tvoga, izbriše milosrđe tvoje!"⁸

U Augustinovom srcu se vodila ogromna borba. Mučio se i jecao u suzama. u jednom trenutku mu je došlo da uzme neki tekst i da čita, kao što je čuo o Antunu, da ga je odlomak iz Evanđelja, koji je pročitao, odveo na pravi put. Tako je on uzeo i otvorio Pavlovu Poslanicu

⁴ Usp. M. MANDAC, *Sveti Augustin. Život i djelo*, Zagreb, 12.

⁵ Usp. A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Zagreb, 1973., 7, 9, 15,

⁶ Usp. BENEDIKT XVI., *Crkveni oci*, Split, 2011., 145.

⁷ Usp. A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Zagreb, 1973., 8, 2, 4

⁸ *Isto*, 8, 11, 25

Rimljanima gdje piše: " Ne živite u gozbama i pijankama, ni u mekušnosti nečistoći, ni u svađi ni u zavisti, nego se obucite u Isusa Krista, i ne zadovoljavajte tijelu u požudama." (Rim 13,13).⁹

Simplicijan je potaknuo Augustina da čita svetoga Pavla i otuda spozna što je kršćanska vjera.¹⁰

Čitajući Rim 13,13-14. osjetio je milost Božju. Augustin se morao suočiti s onim što bi za njega značilo obraćenje na kršćanstvo. Od svoje 17. god. živio je s ljubavnicom kojoj je bio vjeran i s kojom je imao sina Adeodata i bio mu je snažno privržen. Nakon što je odlučio odbaciti karijeru nastavnika i brak, povukao se u Cassiacum kako bi se pripremio za krštenje.¹¹

Pokorničkim vježbama i dugim molitvama Augustin se temeljito pripremio za osnovni čin kršćanskog života, krštenje. Na liturgiji uskrsnog bdijenja u noći između 24. i 25. travnja 387., Ambrozije ga je krstio zajedno s njegovim dobrim prijateljem Alipijem i njegovim sinom Adeodatom. Augustin je krštenje doživio duboko. Znao je da je po njemu postao nevin, čist od svakoga grijeha, opravdan, ponovno rođen i posinovljeni Božji Sin.¹²

Nakon krštenja napušta Milano i vraća se u Tagastu. Putovanje je prekinuto u Ostiji gdje se Monika na smrt razbolila. Tu je i preminula. Augustin tada ostaje u Rimu otprilike godinu dana. Vratio se u Tagastu i htio živjeti monaškim životom, ali biskup Valerije inzistirao je da ga zaredi za svećenika. Uskoro postaje i biskup u Hiponu.¹³

Nekadašnji se govornik potvrdio kao jedna od najvažnijih osoba kršćanstva toga vremena. U preko trideset i pet godina episkopata ovaj biskup Hipona izvršio je velik utjecaj u vodstvu Katoličke Crkve u rimskoj Africi i općenito u kršćanstvu svojega vremena, suočavajući se s raznim krivovjermjima poput manihejstva, donatizma, pelagijanstva, koja su dovodila u opasnost kršćansku vjeru u jedinoga Boga koji je bogat milosrđem.¹⁴

Augustin je umro 28. kolovoza 430., njegovo veliko srce napokon se smirilo u Bogu. Njegovo tijelo preneseno je na Sardiniju, a odatle oko 725. u Paviju, u baziliku San Pietro in Ciel d'Oro, gdje i danas počiva.¹⁵

⁹ Usp. *Isto*, 8, 12, 28

¹⁰ Usp. M. MANDAC, *Sveti Augustin. Život i djelo*, Zagreb, 2019., 13.

¹¹ Usp. M. GLAZIER, M. K. HELLWIG, *Suvremena katolička enciklopedija*, Split, 1998., 60.

¹² Usp. M. MANDAC, *Sveti Augustin. Život i djelo*, Zagreb, 2019., 15.

¹³ Usp. *Isto*, 16.

¹⁴ Usp. M. GLAZIER, M. K. HELLWIG, *Suvremena katolička enciklopedija*, Split, 1998., 60.

¹⁵ Usp. BENEDIKT XVI., *Crkveni oci*, Split, 2011., 151.

2. Augustinovo poimanje milosrđa

Kako će u ovom dijelu biti govora o milosrđu, da bi nam bilo jasnije o čemu će biti riječi, prvo ćemo navesti Augustinovu definiciju milosrđa. Milosrđe (*miser cordia*) je: *cordis quaedam concontracta miseria*, to jest srcem prihvaćanje nečije tuđe bijede. Milosrđe, etimološki znači otvoriti srce bijednome.¹⁶ U riječi milosrđe (*miser cordia*) čuju se obje riječi: i bijeda i srce. Dakle, kada dotiče i lupa na srce tuđa bijeda, to se zove milosrđe. Augustinova definicija milosrđa polazi od pretpostavke čista srca. Navodi da kada gladnome dajemo kruha, neka mu iz srca pružimo milosrđe, a ne iz prijezira. Kada iskazujemo milosrđe, moramo imati samilosti prema drugome. Naša dobra djela moraju biti popraćena osjećajima srca.¹⁷ O ovome će biti više riječi u nastavku kada Augustin bude podučavao svoje vjernike kako da primjene milosrđe u svakodnevnom životu. Prije nego krenemo na glavnu temu ovoga rada, spomenut ćemo pojam koji je usko vezan uz milosrđe, a to je milost. Milost (hrvatski usp. mio, milina, grč.=charis, lat.=gratia) u teologiji je Božja naklonost koja se spušta prema čovjeku i apsolutno je nezaslužena. Milost označuje i djelovanje te naklonosti u kojoj se Bog saopćuje čovjeku.¹⁸ Oba termina imaju slično značenje, ali nisu isto. Ova dva pojma će se stalno ispreplitati pa je važno znati da je milosrđe Božje to što nas Bog ne kažnjava kako naš grijeh zaslužuje, milosrđe nas oslobađa od suda, a milost je ta što nas Bog blagoslivlja iako to nismo zaslužili, milost je dodatna ljubav prema onima koji je nisu vrijedni. Ovaj odnos milosrđa i milosti će nam biti jasniji u nastavku gdje ćemo govoriti o Augustinovu poimanju milosrđa, a sagledati ćemo ga kroz tri dimenzije: kroz njegovo obraćenje i osobno iskustvo Božjega milosrđa, kroz pojam milosrđa u odnosu prema zajednici, Crkvi i kroz milosrđe koje vodi prema spasenju.

2.1. Augustinovo osobno iskustvo Božjeg milosrđa

Iz uvida u Augustinov život, kao i iz njegovih Ispovijesti mogao bi se steći steći dojam kako je njegovo obraćenje plod njegova ljudskog napora jer je on još od svoje mladosti

¹⁶ Usp. FRANJO, *Božje je ime Milosrđe*, Split, 2016., 24.

¹⁷ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 696.

¹⁸ Usp. K. RAHNER, H. VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, Đakovo, 1992., 303.

iskreno i žarko tražio Boga. Ali, kasnije će se vidjeti da obraćenje nije plod njegovih nastojanja nego rezultat velike Božje dobrote koja nije odustajala od njega.¹⁹

Na samom početku svojih Ispovijesti on priznaje da mu je Bog podario vjeru: " Zaziva te, Gospodine, vjera moja koju si ti dao, koju si mi udahnuo po čovječstvu Sina svoga, po službi propovjednika svoga".²⁰ Očito je da mu je vjera Božji dar, a ne plod ili rezultat intelektualnog traženja.²¹

Nakon činjenice o sretnom završetku Augustinovih lutanja, postavlja se nekoliko pitanja: Tko je od koga bježao? Tko je koga pronašao? Je li Augustin pronašao Boga ili je Bog bio milosrdan pa pronašao njega? Kao odgovor na to može poslužiti jedan Augustinov tekst: " Pobjegao sam od tebe i lutao sam, Bože moj, u svojoj mladosti previše daleko od sigurnog puta tvoga i sam sebi postao sam zemlja siromaštva."²² Augustin pokazuje da je razumio, osjetio da Bogu duguje svoje obraćenje, jer ga je Bog prethodio iskazujući mu milosrđe na besplatan i nezasluzen način. Augustin je doista osjetio da je primio milost obraćenja, tj. da mu je Bog iskazao svoje milosrđe besplatno, iz ljubavi. U svojim Ispovijestima svjedoči o milosrdnome Bogu jer mu je Bog iskazao milost vjere i spasenja. Augustin za Boga upotrebljava attribute poput: "premilosrdni Bog" (misericordissimus)²³ i "izvor milosrđa" (fons misericordiae).²⁴ Razlozi za ovakve nazive nisu samo teološki, nego i životno-iskustveno proživljeni.²⁵

Augustin je životnim iskustvom zaključio da čovjek mora najprije prigrliti vjeru. To je prvi i osnovni korak na stazi što vodi Bogu. Augustin kaže kako je svaki čovjek pozvan najprije vjerom prigrliti vjerske zasade. Kasnije će ih čovjek razumom istražiti i obraditi da može dublje, razumnije i prosvjetljenije vjerovati. Tako je Augustin i sam postupio. Krštenjem je prigrlio vjeru koju je čitav život kao bogoslov izučavao.²⁶

Nije nebitna uloga onih koji traže Boga, no vjeru primaju tek kad povjeruju Božjim propovjednicima, a njih je Bog slao tijekom povijesti spasenja. Propovijedanje o Bogu u povijesti je nezaobilazno, jer da se o Bogu ne propovijeda među ljudima, ni Augustin ne bi

¹⁹ Usp. I. BODROŽIĆ; I.VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 680-681.

²⁰ A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Zagreb, 1973., 1, 1

²¹ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 680.

²² A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Zagreb, 1973., 3, 6, 11

²³ *Isto.*, 1, 4, 4

²⁴ *Isto.*, 4, 4, 7

²⁵ Usp. *Augustinov hod od ljubavi prema filozofiji do filozofije ljubavi, u: Filozofska istraživanja 107 God. 27 (2007) sv. 3 (581-593.)* 585.

²⁶ Usp. A. AUGUSTIN, *Rukovet*, Makarska, 1990., 1, 14

mogao tražiti, zazivati i vjerovati u njega. Bog se objavio čovjeku preduhitrivši njegovo traženje. Bog se očitovao u povijesti i možemo ga upoznati jer se o njemu propovijeda.²⁷

Augustin je spoznao da postoji filozofsko traženje Boga, no isto tako je imao iskustvo slabosti vlastite ljudske naravi koja ne može doći do spoznaje cjelovite istine i do spasenja samo svojim snagama. Znao je da je ljudskoj slabosti neophodna Božja pomoć da ostvari željene ciljeve, to jest da je razumu potrebno svjetlo vjere, te će stoga otvoreno priznati: "... jasno vidim koja je razlika između preuzetnosti i priznanja, između onih koji vide kamo treba ići, a ne vide kako, i puta koji vodi u blaženu domovinu, koju nam ne treba samo gledati, već u njoj i prebivati." ²⁸

Imajući uvida u događaj njegova obraćanje, uočava se da je Bog bio s njim ustrajan, te time zaslužan za njegovo obraćenje. Tada će iskreno priznati da je obraćenje bilo dar Božjega milosrđa: "A iz daljine je nada mnom lebdjelo vjerno milosrđe tvoje. U kolike sam opačine malo - pomalo zapadao slijedeći svetogrđnu radoznanost, da me ona, kad tebe ostavim, dovede do ponora nevjere i zavodljive službe demonima kojima sam žrtvovao svoja zla djela". ²⁹

Tim riječima ukazuje do čega ga je dovela radoznanost, isprazno lutanje, kako s filozofske, tako i s religijske strane, te je sam sebe dovodio u opasnosti od kojih ga je spašavao jedino Bog. Svjestan da je Bog bio s njim i nije ga napuštao niti nakon što je griješio, zato ga i naziva svojim milosrđem: "Zato si me udario teškim kaznama, ali to nije ništa prema mome grijehu, o preveliko milosrđe moje, Bože moj, utočište moje od strašnih opasnosti kojima sam vrludao oholo uzdignute glave, želeći daleko odstupiti od tebe, ljubeći svoje putove, a ne tvoje, ljubeći slobodu pobjeglog roba." ³⁰

Svoje obraćenje Augustin doista sa svom ozbiljnošću pripisuje milosrdnome Bogu koji iskazuje svoje veliko milosrđe. „Bože moj, daj da se sa zahvalnošću sjetim i priznam milosrđa tvoja prema meni. Neka moje kosti prožme tvoja ljubav, pa neka govore: “Gospodine, tko je sličan tebi?” (Ps 35,10) “Ti si raskidao okove moje: tebi ću prinijeti žrtvu hvale.” (Ps 116,16)

²⁷ Usp. I. BODROŽIĆ: *Uloga čina vjere u Augustinovu obraćenju*, u: *Diacovensia* 21 (2013.) 2, (267-283.), 270.

²⁸ A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Zagreb, 1973. ,7, 20, 26

²⁹ *Isto*, 3, 3, 5.

³⁰ *Isto*, 3, 3, 6.

Kako si ih raskidao, to ću pripovijedati, pa neka svi koji ti se klanjaju kažu kad to čuju: Blagoslovljen Gospodin na nebu i zemlji! Veliko je i divno ime njegovo”.³¹

Augustin, dakle, hvali Boga i pripisuje mu zasluge za svoje obraćenje, koje se očituje i u tome da mu je Bog podario oprostjenje grijeha i prijestupa, te ga pozvao u novi život koji izvire iz krsne milosti. Znakovito je također još jedno mjesto na kojemu to svjedoči zahvaljujući Bogu i njegovu milosrđu za oprostjenje: “Što da uzvratim Gospodinu (usp. Ps 116, 12) što mi moje pamćenje ovo obnavlja, a moja se duša zbog toga ne boji? Ljubit ću te, Gospodine, hvalu ću ti prinositi i slaviti ime tvoje, jer si mi oprostio tolika moja zla i opaka djela. Tvojoj milosti i tvome milosrđu pripisujem to što si moje grijehе otopio kao led. Tvojoj milosti pripisujem i to što nisam počinio drugih zala, jer što sve ja nisam mogao počiniti koji sam ljubio beskorisni grijeh.”³²

Čovjek, uvjeren je Augustin, ne može biti čist i nedužan po svojim silama, čovjek ne može biti zaslužan sam za svoju čistoću od grijeha, pogotovo ako ističući svoje zasluge želi pritom umanjiti dar Božjeg milosrđa. Prema Augustinovu uvjerenju, Bog je onaj koji čovjeku u svome milosrđu daruje dar obraćenja i dar oprostjenja grijeha, to jest dar čistoće i nedužnosti. Tako je Augustin ipak priznao da ga je Bog čekao i obratio ga, te da on sam sebe nije obratio, nije mogao sebi darovati takve neizmjerne Božje darove, kao što je dobro Bog darovao njemu, grešniku, oprostjenje po svome neizmjernome milosrđu.³³

Augustin je shvatio da je Bog došao ne samo službeno u ljudsku povijest na objektivan način, nego je ušao u njegovo biće, sišao u njegovo srce, dotaknuo i pokrenuo njegovu volju i tada se dogodilo obraćenje. Bog se oko njega trudio, dok je on lutao daleko od sebe i od Boga. Bog se morao boriti s njim da bi ga obdario obraćenjem.³⁴

Da Bog nije svojom milošću ustrajao s njim, u njegovu konkretnu slučaju, Augustin je uvjeren da se ne bi obratio. U prilog tomu govori i poznati tekst iz *Ispovijesti* u kojem kaže da je Bog bio s njim, a on nije bio s Bogom, jer su ga držale daleko od Boga stvari ovoga svijeta. Bog ga je zvao, vikao i razbio njegovu gluhoću, zabljesnuo je, sijevnuo i rastjerao sljepoću, prosuo miomiris koji ga je privukao i za kojim uzdiše, okusio je Boga pa glada i žeđa za nim, bio je dotaknut i gori za Božjim mirom.³⁵ Bog je, dakle, kroz njegova osjetila, ulazio u

³¹ *Isto*, 8, 1

³² *Isto*, 2, 7, 15

³³ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.). str. 683.

³⁴ Usp. I. BODROŽIĆ, *Uloga čina vjere u Augustinovu obraćenju, u: Diacovensia 21 (2013.) 2, (267-283.), 275.*

³⁵ Usp. A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Zagreb, 1973., 4, 10, 15

njegov život, a ona su pred njim bila zatvorena, te ih je teškom mukom otvorio. A kad ih je otvorio, opet je on bio taj koji ga je slašću svojega božanskog života privlačio.³⁶

Augustin je tražio put na kojem bi uživao Boga, ali to nije našao dok nije prigrlio posrednika između Boga i ljudi, čovjeka Isusa Krista, njega koji nas zove govoreći: " Ja sam put, istina i život!" (Iv 14,6) Nije bio još dovoljno ponizan da posjeduje Isusa. Imao je krivu preodžbu o Isusu, smatrao ga je kao muža izvanredne mudrosti, koji je imao toliki učiteljski ugled da nam bude primjer kako treba prezirati vremenita dobra da bismo postigli besmrtnost. Nije ni slutio kolika je tajna sadržana u riječima " Riječ postade tijelom" (Iv 14, 6). Augustin je malo kasnije naučio kako se katolička istina odvaja od Fotinove zablude u shvaćanju rečenice: " Riječ postade tijelom" (Iv 14, 6). Fotin, biskup u Sirmiju, tvrdio je da je u Bogu samo jedna osoba i da je Krist samo čovjek, sin Božji kao i drugi ljudi, samo savršeniji. Fotin je osuđen 351.g.³⁷

Augustin puno spominje Pavla kao pisca koji mu je otkrio Krista, utjelovljenu Mudrost. Augustin sada sa zahvalnošću priznaje milosrđa Božja prema njemu. Zaziva da ljubav Božja prožme kosti njegove pa neka govore: " Gospodine, tko je sličan tebi?" (Ps 35, 10). " Ti si raskidao okove moje, tebi ću prinijeti žrtvu hvale." (Ps 116, 16). govori kako će pripovijedati o tome pa neka oni koji to čuju neka kažu: " Blagoslovljen Gospodin na nebu i na zemlji! Veliko je i divno ime njegovo." (Ps 89, 53; 76, 2)³⁸

2. 2. Pojam milosrđa u odnosu prema zajednici, Crkvi

Augustin je kao iskusni pastir i učitelj kršćanskog naroda, svojim vjernicima ukazivao na razne praktične smjernice koje se tiču primjene milosrđa na svakodnevni život. Bitna sastavnica za iskazivanje milosrđa na koje je Crkva poticala bilo je davanje milostinje. Ali prije svega Augustin je isticao da je potrebno imati čistu nutrinu, čisto srce. Već od starine Crkva je poticala vjernike da daju milostinju, jer tko daje milostinju, sebi pomaže da mu se oprostite grijesi. Stoga kad netko iskazuje milosrđe, to mora biti od srca, jer tada se učinak osjeća u vlastitoj nutrini, te se može prenijeti i na vani. Milostinja se može davati samo čistim srcem, jer je samo tada smisljena i samo tada se ubraja u djela zaslužena za spasenje. A čisto

³⁶ Usp. I. BODROŽIĆ, *Uloga čina vjere u Augustinovu obraćenju, u: Diacovensia 21* (2013.) 2, (267-283.), 276.

³⁷ Usp. A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Zagreb, 1973., 7, 19, 25

³⁸ Usp. *Isto*, 8, 1, 1

srce se može dobiti samo milosrđem Božjim i po vjeri. Prvo vjerom treba očistiti svoje srce da bismo mogli biti milosrdni prema drugima.³⁹

Augustin svoje vjernike na pastoralnoj razini vodi tako da ne budu površni vjernici, nego ih najprije potiče da se pred Bogom očiste od svojih grijeha, čime sebi najprije iskazuju milosrđe. Vjerojatno je bilo onih koji su mislili kakao je dovoljno dati određenu količinu milostinje da bi regulirali svoj odnos s Bogom. Prema Augustinu bi to bila zlorababa. Ta, samo izvanjska milostinja ne bi puno vrijedila.⁴⁰

Augustin dalje objašnjava o djelima milosrđa, postavlja pitanje: Što su dostojna djela milosrđa za grijeh? Djela milosrđa ne čine oni koji svakodnevno ustraju u grijehu. Milosrdna djela treba činiti radi toga da budemo uslišani kad se molimo za grijeh u prošlosti, a ne da ustrajući u grijesima pomislimo kako smo djelima milosrđa kupili dozvolu za zlodjela. Djela milosrđa su i onda kada netko želi izmijeniti svoj vlastiti život na bolje. Nije dovoljno činiti milosrdna djela, pa koliko god velika, za bilo koji grijeh, ako se ustraje u navici grijeha.⁴¹

Osim što je Augustin upozorio na ispravan redoslijed darivanja milostinje, ujedno je ukazao na izvorno značenje pojma milostinje. Pojam milostinjetumači dosta široko: 'Milostinju' predstavljaju sva djela milosrđa koja je moguće činiti za druge, a ne samo davanje novčanih sredstava. Za Augustina je milostinja istoznačnica za činiti milosrđe, to jest za sva djela milosrđa: "Milostinju daje tko gladnome pruža jelo, žednome piće, golome odijelo, putniku gostoprinstvo, izbjeglici sklonište, bolesnom i utamničenom posjet, zarobljeniku otkup, slabom potporanj, slijepom vodstvo, žalosnom utjehu, nezdravu lijek, zalutalu put, zdvojnomo savjet i svakome koji je potrebit što mu je nužno. Ali milostinju daje i onaj koji grešniku udjeljuje oproštenje."⁴²

Kada ovaj Augustinov tekst usporedimo s današnjim popisom, tjelesnih i duhovnih djela milosrđa onda vidimo da se popis u biti podudara:

1. Gladna nahraniti

2. Žedna napojiti

3. Siromaha odjenuti

4. Putnika primiti

1. Dvoumna savjetovati

2. Neuka poučiti

3. Grješnika opomenuti

4. Žalosna i nevoljna utješiti

³⁹ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 694.

⁴⁰ Usp. *Isto*, 695.

⁴¹ Usp. D. TUKARA, *Augustinova kritika Origenova poimanja milosrđa*, Bogoslovska smotra, 86 (2016.) 3, (575-595), 592.

⁴² A. AUGUSTIN, *Rukovet*, Makarska, 1990., 20, 76

5. Bolesnika i utamničenika posjetiti
6. Roba otkupiti
7. Mrtve pokopati

5. Uvrijedu oprostiti
6. Nepravdu strpljivo podnositi
7. Za žive i mrtve Boga moliti ⁴³

2.3. Božje milosrđe u službi spasenja

Augustin ističe da je Božje milosrđe univerzalno jer je neophodno za spasenje, nijedan čovjek se ne spašava bez Božjeg milosrđa. Augustin je uvjeren da su svi ljudi zahvaćeni grijehom i žrtve su grijeha, te je Božje spasenje neophodno svima. ⁴⁴ Svaki čovjek nosi hipoteku grijeha i dok god mu Bog ne dođe u susret čovjek je stalno opterećen. Pred Bogom je čovjek u stanju stvarne i životne potrebe. Po grijehu je čovjek postao bijedan (miser) . Bijedno stanje čovjeka se očituje i po zabludi kojoj je čovjek podložan. ⁴⁵ Augustin smatra da je ljudski život bijedan (miser) upravo zato jer je podložan zabludi. ⁴⁶ Uzrok naše ljudske bijede je u našoj ljudskoj volji. ⁴⁷ Ljudska bijeda je u tome da čovjek otpada od Boga kao nepromjenjivog dobra i počinje žudjeti za nekim promjenjivim dobrima. ⁴⁸ Poradi svega toga je neophodno Božje milosrđe: “ Potrebno je veliko milosrđe Božje, kako tkogod, dok misli da su mu prijatelji dobri anđeli, ne bi imao opake zloduhe kao hinjene prijatelje i tako trpio od škodljivih neprijatelja što su oni lukaviji i prjevarniji. A komu je to veliko Božje milosrđe potrebno, ako nije velikoj ljudskoj bijedi koja je tako opterećena neznanjem te lako nasjeda njihovoj prijetvornosti?” ⁴⁹

Čovjek je nadnaravna slika Božja, , ranjena grijehom, ali po daru Kristove milosti opet je vraćena u prvotno stanje. Krist je svojom milošću spasio i opravdao palog čovjeka. Ta je milost dar Kristove muke, smrti i uskrsnuća. Sama oholost bi to bila da čovjek misli da mu Bog ne treba za spasenje . “ Jer ako su prekršajem jednoga umrli svi, mnogo se obilnije izlila na sve milost Božja i dar dan milošću jednoga čovjeka, Isusa Krista.“ (Rim 5, 15). Čovjek po

⁴³ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 697.

⁴⁴ Usp. *Isto*, 685-686.

⁴⁵ Usp. *Isto*, 686.

⁴⁶ Usp. A. AUGUSTIN, *Rukovet*, Makarska, 1990., 7, 21

⁴⁷ Usp. *Isto*, 8, 2

⁴⁸ Usp. *Isto*, 8, 24

⁴⁹ A. AUGUSTIN, *O Državi Božjoj*, Zagreb, 1982., 19, 9

vjeri i milosti prima milosrđe spasenja po Božjem Sinu koji se utjelovio i podnio žrtvu za ljudsko spasenje.⁵⁰

Augustin drži da čovjek nije stekao pravo na spasenje, nego mu Bog daruje milosrđe da bude spašen. Postavlja se pitanje prethodi li milost htijenju ili slijedi naše htijenje. Augustin odgovara da se čovjek spašava po vjeri i milosti kao netko tko prima milosrđe spasenja, a ne stječe pravo na spasenje po svojim djelima.⁵¹ Bog je taj koji pripravlja dobru ljudsku volju i takvoj pripravljenoj joj pomaže.⁵² Da bi volja bila dobra, Bog joj se morao prije smilovati, te ju je prethodio svojim milosrđem. Bog, prema Augustinovu čvrstom uvjerenju, prvi dotiče ljudsku nutrinu, stoga ljudska slobodna volja i Božje milosrđe nisu na istoj razini.⁵³ Božje milosrđe prethodi volji, a o tome se Augustin i osvjedočio kad je shvatio da je Bog njega tražio, dok je sam bježao i od sebe i od Boga.⁵⁴

Bog želi da se svaki čovjek spasi i ne ostavlja čovjeka da se samostalno bori za spasenje. Njegova dobrotu i milosrđe omogućuju spasenje na način da pretječe ljudsku volju u njezinom temeljnom opredjeljenju, ali je i prati na putu dobra i spasenja. Augustin navodi primjer molitve za neprijatelje koji nisu voljni pobožno živjeti kako bi pojasnio tu Božju želju da se svaki čovjek spasi. Uvjeren je da za neprijatelje treba moliti kako smo opomenuti (usp. Mt 5, 44), da Bog u njima izvrši svoje htijenje. Potom nastavlja: “ Zašto smo ponukani moliti da dobijemo? (usp. Mt 7, 7) Zato da onaj izvrši što hoćemo koji je učinio da smo voljni činiti. Molimo, dakle, za svoje neprijatelje da ih pretekne Božje milosrđe kao što je bilo pred nama. Za se pak molimo da nas Božje milosrđe prati.“⁵⁵

Augustin ističe da je spasenje i milosrđe došlo po Kristu. Spasitelj koji je umro na križu i uskrsnuo je izvor Božjeg milosrđa za ljude. Krist svoje djelovanje nastavlja u zajednici koju je utemeljio i ovlastio da nastavi djelo spasenja nakon što on uzide k Ocu. Kristovo se poslanje nastavlja u Crkvi. Dva su bitna elementa za proces vjere i oba su vezana uz otajstvo propovijedanja Boga među ljudima. Ta dva neophodna elementa su Sveto pismo i Crkva. Da bi Bog mogao biti propovijedan na autentičan način, potaknuo je ljude svojim Duhom da

⁵⁰ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 688.

⁵¹ Usp. *Isto*, 689.

⁵² Usp. A. AUGUSTIN, *Rukovet*, Makarska, 1990., 9, 23

⁵³ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 690.

⁵⁴ Usp. *Isto*, 690.

⁵⁵ A. AUGUSTIN, *Rukovet*, Makarska, 1990., 9, 32

zapišu svjedočanstvo o svemu što se dogodilo, te ih je povjerio svojoj Crkvi. U svetom Pismu sadržano je Božje propovijedanje i tu Božju riječ Crkva dalje naviješta.⁵⁶

S obzirom da se Božje milosrđe očituje u opraštanju grijeha, postavlja se pitanje grijeha i pokore. Kristovo se poslanje nastavlja u Crkvi. Krist i dalje oprašta grijehe, ali sada u Crkvi i po Crkvi i zato izvan nje nema spasenja. Crkva je dana ljudima kao znak nade i mjesto opraštanja grijeha.⁵⁷

Pastiri Crkve definiraju prikladnu pokoru ovisno o vrsti grijeha. Zadaća Crkve je poticati u ljudima iskreno kajanje kako bi čovjek došao do slavnog obraćenja. Augustin ima razumijevanja prema onima koji su zanemarili milosrđe Božje u svom životu jer i njega je Bog godinama čekao da se obrati i vrati u Crkvu te stoga smatra da se ne smije na prestrog način udaljavati slabe i grješne od Crkve jer bi postojala opasnost da Crkva prijeđe u instituciju nemilosrđa, umjesto da bude zajednica milosrđa. Augustin drži da treba biti strpljiv i dati šansu grješnima da dođu do jasnijih spoznanja.⁵⁸

2.4. Augustinovi protivnici u poimanju Božjeg milosrđa i milosti

2.4.1. Pelagijanci

Temu Božjega milosrđa Augustin nije samo isticao prilikom obraćenja, nego je ona njega obilježila za cijeli život, te ju je često isticao u svojim spisima. Na poseban način je to činio u kasnijoj raspravi protiv britanskog monaha Pelagija i njegovih pristaša koji su bili specifični po tome da su nijekali potrebu milosti Božje za spasenje.⁵⁹ Pelagije je naučavao da postoji samo osobni grijeh, a ne postoji nikakav istočni grijeh. Adamov grijeh je naškodio ljudima samo utoliko, što im je Adam dao loš primjer. Pelagije je smatrao da katoličko učenje o istočnom grijehu i milosti Božjoj je uzrokom što se ljudi ispričavaju svojim slaboćama i oskudicom milosti Božje, pa ih to priječi u njihovoj težnji za savršenošću.⁶⁰ Pelagije kaže da je čovjek po svojoj naravi sposoban dosegnuti najviše vrhunce svetosti. Nema potrebe za posebnom Božjom pomoći. Volja je dovoljno jaka i izdržljiva da ga vodi u savršenstvu.

⁵⁶ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 691.

⁵⁷ Usp. *Isto*, 692.

⁵⁸ Usp. *Isto*, 693.

⁵⁹ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 684.

⁶⁰ Usp. J. PAVIĆ – T. Z. TENŠEK, *Patrologija*, Zagreb, 1993. 156.

Zapravo, milost u Pelagijevoj misli ima sasvim drugo značenje od autentično kršćanske teologije. Za njega je prva i najvažnija milost ljudska narav, odnosno slobodna volja.⁶¹

Nakon Augustinove smrti pelagijancima se nazivaju svi oni koji su stavljali naglasak na ljudsku slobodu i zato bili sumnjičeni da u punini ne razumiju ulogu milosti. Pelagijanska je kriza jedno od najvažnijih razdoblja ne samo za razvoj nauka o milosti, nego i za cjelokupnu kršćansku misao, poglavito za teologiju spasenja. Temeljni teološki problem zapadnog kršćanstva u tome razdoblju postaje odnos između spasenjskog Božjeg djelovanja i ljudske slobodne volje, to jest odnos milosti i slobode. Prema helenističkom shvaćanju sloboda je čovjekova sposobnost da raspolaže samim sobom, neovisno o drugima. Temelj te slobode nalazi se u samoj ljudskoj naravi.⁶²

Pelagije tvrdi da čovjek već na zemlji snagom svoje slobodne volje može postignuti potpunu i savršenu pravednost. Svatko po sebi može trajno biti pravednik i pravedno kao bezgrešan živjeti u nevinosti.⁶³ No, prema biblijskom učenju, koje Augustin zastupa i brani, ljudska je narav prije izvor propasti negoli spasenja.⁶⁴ Augustin kazuje da je uz najbolju volju ljudska pravednost u ovome životu gotovo neizbježno djelomična. Nikome nije moguće tijekom čitava života uspostaviti pravednost kojoj ne bi ništa nedostajalo.⁶⁵

Pelagije, kako se čini, polazi od osnovne ideje da čovjek može svojom snagom činiti ono što Bog od njega traži, te tako doći do spasenja. Dakle, slobodan je ostvariti se bez neke posebne Božje pomoći koja bi neposredno utjecala na njegovu volju. Moć, sposobnost činiti dobro nalazi se u slobodi i naravi, koja je dana od Boga. Dakle, sloboda je osnovna milost. Tu temeljnu slobodu ne može narušiti nikakav prvotni, iskonski pad, niti bilo što prije ljudskog rođenja, pa osim nje nije potreban nikakav drugi dar.⁶⁶

Pelagije tvrdi da čovjek još uvijek posjeduje narav kakvu je Adam imao prije pada. Adamov grijeh nije ljudsku bit ni ozlijedio ni razorio. Nije joj nanio nikakvu štetu ni gubitke. Pelagije uči da je milost samo ono čime je Bog ukrasio ljudsku narav kada ju je stvorio.

⁶¹ Usp. T. Z. TENŠEK, *Asketsko-monaška duhovnost otačkog razdoblja*, Zagreb, 2003. 74.

⁶² Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 684.

⁶³ Usp. A. AUGUSTIN, *Rukovet*, Makarska 2990., 6, 102

⁶⁴ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 684.

⁶⁵ Usp. A. AUGUSTIN, *Rukovet*, Makarska, 1990., 6, 100

⁶⁶ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 684.

Naravna su svojstva u čovjeku Božji poklon i dar. Kristovo je spasenjsko djelo za ljude nebitno.⁶⁷

Prema Pelagiju, slobodna volja može se nazvati izvorom milosti. Stavljajući se nasuprot maniheizmu koji posve ornalovažava ljudsku slobodu, Pelagije želi potaknuti vjernike na odgovoran kršćanski život. On želi pokazati da se može izbjeći grijeh, ako to čovjek doista hoće, pa se stoga trudi afirmirati etičko dostojanstvo i odgovornost u nastojanju oko moralnog života. U konačnici Pelagije želi Boga osloboditi od svake moguće odgovornosti za naše grijeh, jer Bog ne zapovijeda ono što je nemoguće. A ako netko ne vrši ono što Bog zapovijeda, znači da ne želi, te će na koncu života odgovarati za svoje čine. Međutim, nije shvatio da je **time** proglasio nemogućim i ljudsko spasenje, te je držao da se čovjek spašava nastojanjem svoje volje, a ne darom Božje milosti i milosrđa. Dakle, Pelagije pretpostavlja da ljudska sloboda nije narušena iskonskim grijehom, a Adamov prijestup nije ništa drugo nego loš primjer koji ne umanjuje našu odgovornost. To, međutim vodi do tvrdnje kako Kristovo spasenje nije oslobođenje od vlasti zla i grijeha, nego tek poduka (evanđelje) koja uz prosvjetljenje Duhom omogućava lakše izvršavanje Božjeg zakona (zapovijedi). Dakle, ako je čovjek po naravi dobar i nepokvaren, kršćanstvo je svedeno na primjer koji prosvjetljuje, a ne na događaj koji spašava. Jedina milost je dar slobodne volje, uza što ne može dodati i Božji zakon i pouka. Ljudska je sloboda dovoljna za moralno djelovanje, pa dakle i za nagradu ili osudu. Ostaje pitanje je li uopće dar Duha Svetoga nužan za spasenje. Da bi obranio ljudsku slobodu, a sačuvao važnost vjere i sakramenata Crkve, Pelagije je uveo razliku između vječnog života i kraljevstva Božjega. Vječni život bio bi za nekrštene pravednike, a kraljevstvo Božje pripada vjernicima. Osim toga, smatra da nije potrebna nikakva molitva prošnje, jer bi bilo pogrdno tražiti da Bog učini ono što možemo sami. Istodobno, na moralnom području Pelagije naginje rigorizmu, jer čini se da ne razlikuje teški grijeh od lakog grijeha, a među zapovijedi ubraja i djevičanstvo i siromaštvo. Augustin je, međutim, bio drugačijeg mišljenja, jer je bio osvjedočen u postojanje grijeha, ali i u Božje milosrdno djelovanje u ljudskoj povijesti. Stoga ne minimalizira značenje i prisutnost grijeha u ljudima, već, naprotiv, ističe njegovu razornu pogubnost od koje čovjeka spašava samo Božja spasenjska snaga. Augustin je radikalno ispovijedao da je neophodno da Bog dođe čovjeku, jer nema ni jednog čovjeka čistog i nedužnog od istočnoga grijehu. Nema čovjeka koji samo po svojim silama može doći do spasenja.⁶⁸

⁶⁷Usp. A. AUGUSTIN, *Rukovet*, Makarska, 1990., 6, 101

⁶⁸ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 685.

Čovjek je trajno u izazovu pred različitim kušnjama i napastima koje dolaze, pa će onda stoga, kada u Rukovetima objašnjava smisao Vjeronanja i Molitve Gospodnje, između ostaloga ustvrditi kako je neophodno Božje milosrđe: «Budući da je radi grijeha ljudski rod tištala velika bijeda (miseria) i jer mu je bilo potrebno božansko milosrđe (misericordia), prorok je proročki vrijeme Božje milosti rekao: 'Tko god zazove Gospodnje ime, spasit će se'. (Jl 2,32) U tu svrhu imamo Očenaš.»⁶⁹

Dakle, neophodno je milosrđe Božje kako bismo eliminirali posljedice grijeha, a do milosrđa dolazimo ne svojim snagama, već zazivajući ime Gospodnje. Sasvim je očito da je Augustin bio uvjeren, iščitavajući dosljedno svetopisamske tekstove, da je Božje milosrđe ujedno i univerzalno upravo radi toga jer je neophodno, jer nema nijednog čovjeka koji se ne spašava bez Božjeg milosrđa. Svi ljudi su, uvjeren je, zahvaćeni grijehom i žrtve su grijeha, te je Božje spasenje neophodno svima.⁷⁰

U borbi protiv pelagijanaca Augustin svjedoči da čovjek ne može sam svojim snagama dobiti milosrđe, te se najčešće poziva na iskustvo i na tekstove svetoga Pavla. A Pavao je svjedočio kako spasenje dolazi po milosti, a ne po djelima Zakona, pa Augustin često navodi njegov tekst iz Poslanice Efežanima: »Milošću ste spašeni po vjeri« (Ef 2,8), ili će se prisjetiti kako je Pavao tvrdio da je stekao milosrđe da postane vjernikom (usp. 1 Kor 7,25). Tako će Augustin u cijeloj ovoj raspravi dokazivati da se čovjek ne spašava djelima, već po vjeri koju prima kao dar milosti Božje. Čovjek je nadnaravna slika Božja, grijehom ranjena, ali po daru Kristove milosti opet je vraćena u prvotno stanje. Krist je svojom milošću spasio i opravdao palog čovjeka. Ta je milost dakako dar Kristove muke, smrti i uskrsnuća. Sama oholost bi bila to da čovjek misli da mu Bog ne treba za spasenje. «Jer ako su prekršajem jednoga umrli svi, mnogo se obilnije izlila na sve milost Božja i dar dan milošću jednoga čovjeka, Isusa Krista.» (Rim 5, 15). Čovjek po vjeri i milosti prima milosrđe spasenja po Božjem Sinu koji se utjelovio i podnio žrtvu za ljudsko spasenje.⁷¹

2. 4. 2. Origenisti

⁶⁹ A. AUGUSTIN, *Rukovet*, Makarska, 1990., 2, 7

⁷⁰ Usp. I. BODROŽIĆ; I. VAŠARA, *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.) 686.

⁷¹ Usp. *Isto*, 688.

Kako izmiriti Božju ljubav i čovjekovu kaznu za grijeh je pitanje kojim se prva Crkva mučila, a rješavanje tog pitanja se prihvatio Origen.⁷² On je bio jedan od ranih crkvenih otaca koji je zbog svoje kontroverznosti proglašen heretikom. Njegovo razmišljanje o čovjekovu spasenju je vrlo optimistično a Božje milosrđe neograničeno.⁷³ Origen ne može zamisliti da bilo koji čovjek kao Božje stvorenje propadne zauvijek. Prema Origenu, čovjekova vječna propast i kazna je nemoguća. Vjerovao je u milosrđe i dobrotu Boga za kojeg ništa nije neizlječivo.⁷⁴

Origen iznosi nauk o univerzalnom spasenju i taj njegov eshatološki nauk više je nada koja ga prožima nego li sigurna spoznaja kojom se zanosio. Njegova univerzalistička eshatološka misao, kao i neki dijelovi njegove teologije, poslije će biti pogrešno shvaćeni i interpretirani što od njegovih protivnika, što od njegovih učenika, a ni jedni ni drugi nisu dobro razumjeli njegovu misao. Na taj način će se, poslije Origenove smrti, roditi origenizam koji će biti osuđen.⁷⁵ Origenov nauk slijedili su njegovi sljedbenici, nazvani origenisti.⁷⁶

Origenisti smatraju da kazna nakon ovoga svijeta i života nije vječna. One koje će Bog kazniti bit će oslobođeni nakon određenog vremena. Oni proširuju izvor milosrđa toliko da uključuju i pale anđele, a kada nestane ljudske naravi i ostane samo evanđeoska, izvor milosti će presušiti. Izvor milosrđa više nije potreban jer nema više grešnika prema kojima treba biti milosrdan.⁷⁷

Augustin se s time ne slaže i on drži da origenisti svete spise krivo tumače, te ne iznose ono što Sveto pismo govori, nego misle da će se dogoditi ono što oni sami žele. Crkva ne može podnijeti umovanje nekih ljudi koji misle da će se i đavlu oprostiti i da će biti pročišćen. Nije Crkva zavidna ni na očišćenju ni na blaženstvu, ali ne može dopustiti da se obezvrijedi božanski sud (usp. Mt 25,41; Otk20,10). Sveto pismo nije nikoga obmanulo i ne može biti u suprotnosti s onim što Bog unaprijed osudi, a nije poštedito đavla ni anđele njegove. On ih je

⁷² Usp. D. TUKARA, *Augustinova kritika Origenova poimanja milosrđa*, u: Bogoslovska smotra, 86 (2016.) 3, (575-595) 576.

⁷³ Usp. *Isto*, 594.

⁷⁴ Usp. A. BARIŠIĆ, *O univerzalnoj eshatologiji Origena iz Aleksandrije*, u: Bogoslovska smotra, 84 (2014.), 3, (447-750) 78.

⁷⁵ Usp. *Isto*, 79.

⁷⁶ Usp. D. TUKARA, *Augustinova kritika Origenova poimanja milosrđa*, u: Bogoslovska smotra, 86 (2016.) 3, (575-595) 576.

⁷⁷ Usp. *Isto*, 580.

strmoglavio u pakao i predao mračnim bezdanima, gdje će se nakon dana Suda, u ognju mučiti u vijeke vjekova.⁷⁸

Augustin spomije da je s jednim origenistom razgovarao. Oni drže da su opaki i nevjerni ljudi zaslužili kaznu, ali kada dođe do suda, Bog će se njima smilovati zbog molitava i zagovora svojih svetaca. Bog će se smilovati molitvi svetaca koji su molili za svoje opake i nevjerne neprijatelje. To je za njih utemeljeno u Svetom pismu, jer psalmist kaže: “Hoće li Bog zaboraviti da se smiluje ili će u gnjevu svojem zatvoriti milosti vrata?” (Ps 77, 9). Jedina kazna za gnjev Božji, ali vrata pred njima neće zatvoriti niti duže niti kraće vrijeme. Prijetnja je Božja istinita, ali nitko neće biti osuđen.

Augustin drži da Bog neće zaboraviti svoje smilovanje. On to opravdava tumačeći kako je ovaj život sam po sebi gnjev Božji, u kojem je čovjek nalik na ispraznost. U tom životu Bog pokazuje svoje smilovanje jer daje da sunce izlazi i nad dobrima i zlima i da kiša pada nad pravednima i nad nepravednima. Tako u svojem gnjevu ne zaboravlja svoje smilovanje. Dakle, Bog neće zaboraviti smilovanje, ali ni kaznu.

Ističe da je problem u tome što neki to iskazivanje milosti Božje prenose i na muke bezbožnika. Oni trebaju shvatiti da Bog i nad mukama bezbožnika iskazuje svoju milost jer će svojom milošću ublažiti i olakšati kaznu, premda zaslužuju trpljenje. Neće Bog zatvoriti milosti svoje, ali muke bezbožnika nikada neće prestati.⁷⁹

Origenisti drže Isusove riječi: “Idite od mene, prokleti u oganj vječni“ (Mt 25,46) samo kao prijetnju. To su za Augustina “izopačeno milosrdni”, jer na svoj način tumače riječi. Oni se ufaju u sebe, a ne u Boga. Za Augustina origenisti su krivovjerci, koje još naziva milosrdnim katolicima jer drže da će oni zadobiti spasenje ili milosrđe po pomoći svetaca. Vjeruju da će po molitvama svetaca ući u vječne Božje šatore, dok po sudu Božjem u te šatore ne bi ušli. Izbavljenje se može postići bilo vlastitim molitvama bilo zagovorom svetaca. Ti milosrdni katolici tumače biblijski citat o znu koje je palo na dobro tlo i donijelo trideseterostruk, šezdeseterostruk i stostruk urod na sljedeći način: sveci, već prema svojim zaslugama pred Bogom mogu spasiti od vječne kazne 30 ljudi, neki 60 ljudi, a neki 100 ljudi. To se izbavljenje događa na sam Dan suda, a ne poslije suda, jer poslije suda nema nikome izbavljenja. Istina, takvo tumačenje može samo potaknuti svakoga da jednoga dana po svojim osobnim zaslugama pred Bogom bude onaj koji isto tako spašava određeni broj ljudi, ali za Augustina ostaje otvoreno, što ako nakon što sveci izbave određeni broj ljudi, ostane još onih

⁷⁸ Usp. D. TUKARA, *Augustinova kritika Origenova poimanja milosrđa*, u: Bogoslovska smotra, 86 (2016.) 3, (575-595) 580-581.

⁷⁹ Usp. *Isto*, 583.

ljudi koje na Dan suda nitko neće moći izbaviti? Oni će jednostavno u tom trenutku morati u vječni ogranj.⁸⁰

Na to naučavanje Augustin dodaje svoje razmišljanje o opraštanju grijeha. Kada bismo znali koji nam se grijesi ili opako vladanje oprašta zagovorom svetih prijatelja, te grijeha ne bismo izbjegavali. Budući da ne znamo mjeru oprostive opaćine, prisiljeni smo na popravljavanje života osobnom i molitvom svetih te vlastitim naporom.⁸¹

3. Važnost milosrđa za današnje vrijeme i Crkvu općenito

Papa Ivan XXIII., prigodom otvaranja Drugog vatikanskog sabora, rekao je da Crkva danas mora poglavito rabiti oružje milosrđa. Papa Ivan Pavao II. u enciklici o Božjem milosrđu *Dives in misericordia*, istaknuo je da je zadaća Crkve svjedočiti o Božjem milosrđu. To se može događati na trostruk način: Crkva mora naviještati Božje milosrđe, mora čovjeku konkretno govoriti o Božjem smilovanju u sakramentu milosrđa, u sakramentu pokore, te Božje milosrđe mora pokazivati i ostvarivati u svojem konkretnom liku i u čitavom svojem životu.⁸²

Crkva mora davati svjedočanstvo Božjega milosrđa objavljenog u Kristu, treba ga ispovijedati kao spasonosnu istinu vjere, treba se truditi da ga unese i utjelovi u životu svojih vjernika i svih ljudi dobre volje.⁸³

Crkva mora ispovijedati i obznanjivati božansko milosrđe u njegovoj istinitosti kako nam ga je prenijela predaja. Crkva živi svoj istinski život, kada ispovijeda i obznanjuje milosrđe, najčudesnije svojstvo Stvoritelja i Otkupitelja, i kada ljude privodi vrelima Spasiteljeva milosrđa. U ovome veliko značenje imaju razmatranje Božje riječi, svjesno i zrelo sudjelovanje u Euharistiji i sakramentu pokore ili pomirenja. Euharistijsko bogoslužje posvjedočuje neiscrpnu ljubav kojom se on želi trajno s nama sjediniti. A sakrament pokore ili

⁸⁰ Usp. D. TUKARA, *Augustinova kritika Origenova poimanja milosrđa*, u: Bogoslovska smotra, 86 (2016.) 3, (575-595) 584.

⁸¹ Usp. *Isto.*, 585.

⁸² Usp. W. CASPER, *Milosrđe*, Zagreb, 2015., 202.

⁸³ Usp. IVAN PAVAO II., *Dives in misericordia*, Zagreb, 1981., br. 12

pomirenja poravnava put svakoga. Svaki čovjek u tom sakramentu može na jedinstven način doživjeti milosrđe.⁸⁴

Suvremeni čovjek osjeća prijetnje i opasnosti i često se s tjeskobom pita za rješenje problema koji su navalili na svijet. Ljudi često nemaju hrabrosti izgovoriti tu riječ milosrđe, ili oni koji nisu vjernici, pogotovo ne znaju za istoznačnicu za milosrđe, zato je Crkva pozvana da izgovara tu riječ.⁸⁵

Temu milosrđa oživio je papa Franjo. 8. prosinca 2015., na svetkovinu Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije, papa Franjo svečano je navijestio godinu milosrđa. Otvorio je Sveta vrata vatikanske bazilike sv. Petra na pedesetu obljetnicu završetka Drugoga vatikanskog koncila. Kaže, kako Crkva osjeća potrebu za održavanjem živim tog događaja. Za nju je započeo novi tijek njezine povijesti. Oci okupljeni na Koncilu snažno su osjetili, kao istinski dašak Duha, potrebu da ljudima svoga vremena progovore na razumljiviji način. Došlo je vrijeme za navještaj Evanđelja na novi način. Nova faza izvorne evangelizacije.⁸⁶

U buli *Misericordia vultus* Lice milosrđa, Franjo objašnjava značenje milosrđa. "U Svetome pismu milosrđe je ključna riječ koja opisuje Božje djelovanje prema nama. Bog se ne ograničava samo na to da potvrdi svoju ljubav, već je čini vidljivom i opipljivom. Božje je milosrđe njegova brižnost i odgovornost prema nama. Milosrđe je temelj na kojem počiva Život Crkve. Cjelokupno njezino pastoralno djelovanje moralo bi biti obavijeno nježnošću koju pokazuje prema vjernicima, ništa u njezinu naviještanju i njezinu svjedočenju svijetu ne bi smjelo biti lišeno milosrđa. Sama se vjerodostojnost Crkve očituje u tome kako ona pokazuje milosrdnu i suosjećajnu ljubav".⁸⁷

Prva zadaća Crkve je naviještati poruku o milosrđu. Upravo u današnjoj situaciji u kojoj mnogi žive kao da Boga nema, milosrđe ne smije ostati sa strane, kao nešto sporedno. Poruku o milosrdnom Bogu treba pomaknuti u središte. O Bogu treba govoriti jasno, dokučiti ga svim ljudima, a ne zboriti filozofski o apstraktnom Bogu. Crkva mora pripovijedati konkretnu povijest milosrdnoga Boga s ljudima, kakva nam je zasvjedočena u Starom i Novom zavjetu. Ona mora izlagati onu povijest, kako je to činio Isus u svojim prisposodobama.

⁸⁴ Usp. *Isto.*, br. 13

⁸⁵ Usp. *Isto.*, br. 15

⁸⁶ Usp. T. MATULIĆ, *Čovjek zarobljen ohološću i oslobođen milosrđem*, Zagreb, 2020., 300.

⁸⁷ Usp. FRANJO, *Misericordiae vultus*, Zagreb, 2015., 9

Crkva u naviještanju mora obrazložiti da ondašnja povijest spasenja postaje na neki način povijest spasenja danas, te tako postaje životna povijest nas, današnjih ljudi. Današnjost poruke o Bogu i njegovom milosrđu je naročito aktualna u kontekstu nove evangelizacije. Moramo se milosrdno okrenuti današnjoj situaciji i upoznati ljude s milosrdnim Ocem koji je strpljiv i dobar i koji ljubi svakog pojedinca.⁸⁸

Crkva ima zadatak naviještati Božje milosrđe koje na svoj način mora doprijeti do srca i uma svake osobe. U ovo vrijeme, kada se Crkva posvećuje zadaći nove evangelizacije, temu milosrđa treba uvijek iznova predlagati s novim zanosom i novim pastoralnim djelovanjem. Za Crkvu je važno da ona sama živi i svjedoči milosrđe. Vlastitim riječima i djelima mora prenositi milosrđe, kako bi dotaknula srca svih ljudi i potaknula ih da ponovno pronađu put koji vodi k Ocu.⁸⁹

Papa Franjo kaže da je ovo vrijeme milosrđa, ovo je kairos, pogodno vrijeme. Ranjenom čovječanstvu Crkva treba pokazati svoje majčinsko lice, ne treba čekati da ranjeni pokucaju na njezina vrata, treba ih ići tražiti na ulicu, sakupljati ih, grliti, skrbiti se za njih.⁹⁰

Nova evangelizacija je danas jako bitna jer čovjek je otuđen od Boga više nego ikada. Moderni svijet se izopačio, puno je nevolje i patnje u svijetu. Ljudi su gladni Božjega milosrđa i kroz novu evangelizaciju ta svijest o Božjem milosrđu može lakše doprijeti do ljudskih srdaca, ali tu ipak nailazimo na problem. Problem je što je iz ovoga svijeta izbačen Duh Sveti! Ljudi pribjegavaju kojekakvoj drugoj duhovnosti, new ageu, traže pomoć u istočnjačkim religijama i raznim drugim praznovjerjima. U potrazi su za Istinom kao kada je sv. Augustin bio u potrazi za Istinom i prolazio kroz krivovjerja. Tako i naši ljudi danas, traže pomoć na krivim mjestima, neke druge duhove zazivaju, a Duh Sveti im se nudi na dlanu. Njega se utišava i sklanja. Oni koji su pozvani donositi Duha Svetoga, ne donose ga, utišavaju ga, neki i ne vjeruju. Ali upravo po Duhu Svetom dolazi nova nada, novi život.

Papa Franjo u svojoj knjizi *Božje je ime Milosrđe*, ističe kako je uvijek bilo prorocatelja, gatara i vračara, ali onda ljudi nisu toliko kao danas kod njih tražili zdravlje i duhovno iscjeljenje. Ljudi prvenstveno traže nekoga tko će ih saslušati, nekoga tko je spreman darovati im svoje vrijeme te saslušati njihove drame i poteškoće.⁹¹

⁸⁸ Usp. W. CASPER, *Milosrđe*, Zagreb 2015., 202 -203.

⁸⁹ Usp. FRANJO, *Misericordiae vultus*, Zagreb, 2015., 12

⁹⁰ Usp. FRANJO, *Božje je ime Milosrđe*, Split, 2016., 23.

⁹¹ Usp. *Isto.*, 32.

Kroz novu evangelizaciju, propovjednici mogu dokučiti srca slušatelja jer se tu konkretno govori o Bogu, živome Bogu. Isus je živ i kroz novu evangelizaciju napokon ga se tako i doživljava. Isus se konkretno obraća pojedincima, zajednicama, narodima. Po darovima Duha Svetoga, koji su naše snažno oruđe, možemo približiti ljude Bogu i Boga ljudima. Bog nam je dao način, ali još ne prodire dovoljno. Potrebno je pustiti Duha Svetoga da djeluje, pustiti Isusa da se konkretno i direktno obraća, imenom nas poziva. Za vrijeme tog obraćanja frajci iskre ljubavi i miline. Isus nam govori koliko nas ljubi, koliko smo mu bitni, mi, takvi kakvi jesmo, puni mana i grješni. Isus ne želi da budemo izgubljeni. On je umro za nas i sve nas želi dovesti k Ocu.

Kako bi ljudi lakše osjetili Božje milosrđe, ispovjednici tu mogu odigrati veliku ulogu u približavanju ljudi Bogu, tako da budu što milosrdniji, a ne prestrogi ili nezainteresirani za svoje penitente. Trebaju pokazati razumijevanje i ljubav za grešnike kao što je to Isus činio i tako obratio velike grešnike.

Nova evangelizacija može onima koji su se otuđili od Boga i Crkve reći da je Bog prema njima, i dok su još mislili da su daleko od njega, bio milostiv i milosrdan, da im je bio blizu, kao što je otac u prisposobi pohitao u susret izgubljenom sinu (usp. Lk 15, 20-24). Možemo jamčiti onima koji su otuđeni, da u nebu vlada veća radost zbog jednog jedinog grešnika koji se obrati, nego zbog devedeset i devet pravednika kojima nije potrebno obraćenje. (usp Lk 15, 3-7).⁹²

Crkva je pozvana i poslana dijeliti Božje milosrđe u Isusu Kristu, a ne prozivati i osuđivati. Crkva treba poticati rast evanđeoske svijesti da je Bogu milije milosrđe od žrtava i da je Sin Božji na svijet došao radi grešnika da ih ozdravi vječnim lijekom Božjeg milosrđa.⁹³

Mnogi se pitaju kakav je odnos Božjeg milosrđa i pravde Božje. Odgovor na to pitanje daje papa Franjo u svojoj buli proglašenja Svete godine milosrđa gdje kaže: “Kada bi se Bog zadržao na pravdi, prestao bi biti Bog, bio bi kao i svi ljudi koji se pozivaju na poštivanje zakona. Sama pravda nije dovoljna i iskustvo uči da priziv na nju prijete da je uništi.”⁹⁴

S milosrđem i oproštenjem Bog ide iznad pravde, uključuje ju i nadmašuje u jednom višem činu u kojem se doživljava ljubav, koja je temelj istinske pravde.⁹⁵

Milosrđe se ne protivi pravедnosti, nego izražava način na koji Bog postupa s grješnikom, nudeći mu novu priliku da prizna svoj grijeh, za njega se pokaje i vjeruje. Da

⁹² Usp. W. CASPER, *Milosrđe*, Zagreb, 204.

⁹³ Usp. T. MATULIĆ, *Čovjek zarobljen ohološću i oslobođen milosrđem*, Zagreb, 2020., 302.

⁹⁴ FRANJO, *Misericordiae vultus*, Zagreb, 2015., 20-21

⁹⁵ Usp. FRANJO, *Božje je ime milosrđe*, Split, 2016., 89.

lakše shvatimo kako milosrđe nadilazi pravednost pomoći će nam iskustvo proroka Hošee. To je vrijeme dramatične povijesti židovskog naroda kada je kraljevstvo bilo na rubu uništenja, narod nije ostao vjeran Savezu, udaljio se od Boga i izgubio vjeru otaca. Ljudski gledano bilo bi pravedno da ih Bog odbaci jer je narod postao nevjeran. Narod je prekršio Savez i zaslužuje kaznu, progonstvo. To potvrđuju i prorokove riječi: “ U zemlju egipatsku on će se vratiti, Asirac će mu kraljem biti, jer se ne htjede vratiti k meni“ (Hoš 11, 5). Ali, nakon te reakcije koja se poziva na pravednost, prorok korjenito mijenja svoj govor i otkriva pravo Božje lice: “Kako da te dadem, Efrajime, kako da te predam, Izraele! Srce mi je uznemireno, uzavrela mi utroba: neću više gnjevu dati maha, neću opet zatirati Efrajima, jer ja sam Bog, a ne čovjek: Svetac posred tebe – neću više gnjevan dolaziti!“ (Hoš 11, 8-9). Sveti Augustin kao da daje komentar na te prorokove riječi jer govori da će Bog lakše suspregnuti srdžbu nego milosrđe. Srdžba Božja traje samo trenutak, a njegovo milosrđe traje vječno. Ako bi se Bog ograničio samo na pravednost, prestao bi biti Bog. Pravednost sama po sebi nije dovoljna i zbog toga Bog nadilazi pravednost svojim milosrđem i praštanjem.⁹⁶

Božje milosrđe je namjenjeno svima nama, svi su potrebni Božjega milosrđa. Božje milosrđe nije rezervirano samo za vjernike, u smislu već krštenih i opravdanih vjerom u Isusa Krista, nego je prije svega usmjereno na javne grešnike i nevjernike, u smislu "carinika i pogana" (usp. Mt 18, 17) koje se nipošto ne smije smatrati izgubljenima zauvijek, nego ih se treba smatrati objektom nove evangelizacije i povodom za obnovu misijskog poleta Crkve.⁹⁷

Ali moramo biti svjesni da milosrđe nije neki lijepi i privlačni ukras pastoralnoga djelovanja Crkve. Ona je još manje prigodno sredstvo za podilaženje rubnim i onima izvan Crkve. A najmanje je povod za teološke i pastoralne sporove oko pravovjerja u Crkvi. Božje milosrđe trebamo smatrati drugim imenom za novu evangelizaciju koja dakako ne računa s nekim drugim i novim evanđeljem, nego s jednim i jedinim evanđeljem Isusa Krista koji je utjelovljeno Božje milosrđe u svijetu.⁹⁸

⁹⁶ FRANJO, *Misericordiae vultus*, Zagreb, 2015., 21

⁹⁷ Usp. T. MATULIĆ, *Čovjek zarobljen ohološću i oslobođen milosrđem*, Zagreb, 2020, 334.

⁹⁸ Usp. *Isto*, 335.

Zaključak

Sveti Augustin zasigurno je jedan od najutjecajnijih kršćanskih učitelja, govornika, mislilaca i filozofa. Njegov kasniji život, u koji je utkano potpuno predanje Bogu, i danas mnogima služi kao nepresušni izvor vjerskog nadahnuća. Iz svega što je poznato o njemu, jasno je vidljivo kako je Augustin još od svoje mladosti žarko tražio Boga, a vjeru smatra darom Božjim. Njegovo poimanje Božjeg milosrđa bila je nit vodilja ovog diplomskog rada, a ono ga je obilježilo za cijeli život. Svoje obraćenje Augustin pripisuje milosrdnom Bogu koji prema njemu iskazuje svoje veliko milosrđe, a tijekom svog života poticao je vjernike da čine djela milosrđa sukladno Svetom pismu i nauku Crkve, čiste nutrine i čistoga srca. Njegovo poimanje Božjeg milosrđa govori kako je ono univerzalno jer je neophodno svakome čovjeku, jer nema niti jednog čovjeka koji se može spasiti bez Božjeg milosrđa. Augustin smatra da čovjek nije stekao pravo na spasenje, nego mu Bog daruje milosrđe da bude spašen. U radu je prikazano i sučeljavanje s protivnicima poimanja Božjeg milosrđa. U borbi s pelagijanizmom i raspravama s pelagijancima, Augustin je iskristalizirao svoje stavove o Božjem milosrđu i milosti. Razvio je temelj svoga nauka o milosti. Čovjek je nadnaravna slika Božja, ranjena grijehom, ali po Kristu opet vraćena u prvobitno stanje. Krist je svojom milošću spasio i opravdao paloga čovjeka. Čovjek s Božjom milošću i ljubavi mora surađivati, živjeti u Božjoj ljubavi i prijateljstvu. Kada Augustin progovara o Božjem milosrđu, usporedno s govorom origenista, on stavlja naglasak na obraćenje, na oprostjenje i na povratak pravome iskonskom sebi. Osuđujući i okrivljujući origeniste da tumače Sveto pismo onako kako njima u datom trenutku odgovara, Augustin vjernicima šalje poruku da ne biraju krivi smjer. Kao što je Augustin pozivao da živimo u prijateljstvu s Bogom, tako i današnja Crkva poziva ljude koji su se udaljili od Boga da se vrate u krilo Crkve jer Crkva je opći sakrament spasenja, ona je sredstvo Božjega milosrđa i oživila je središnju temu Svetoga Pisma, milosrđe Božje. Od pape Ivana XXIII. se oživljava pojam milosrđa i taj poziv sada doživljava svoj vrhunac sa papom Franjom koji je sav u milosrđu. Kažu kako je svaki papa dan u svoje vrijeme, a ovo je vrijeme milosrđa kako je i sam papa Franjo rekao i on nam je dan upravo u to vrijeme. Sveti Augustin je ostavio velik i neizbrisiv trag nastojeći obnoviti i održati jedinstvo Crkve i vidimo da naše Učiteljstvo ide tim putem.

Literatura

- AUGUSTIN, A., *Ispovijesti*, KS, Zagreb, 1973.
- AUGUSTIN, A., *O državi Božjoj*, KS, Zagreb, 1982.
- AUGUSTIN, A., *Rukovet*, Služba Božja, Makarska, 1990.
- BARIŠIĆ, A., *O univerzalnoj eshatologiji Origena iz Aleksandrije*, u: Crkva u svijetu, 2014.
- BENEDIKT XVI., *Crkveni oci*, Verbum, Split, 2011.
- BODROŽIĆ, I., : Augustinov hod od ljubavi prema filozofiji do filozofije ljubavi, u: Filozofska istraživanja 107 God. 27 (2007) sv. 3 (581-593.)
- BODROŽIĆ, I., VAŠARA, I., *Milosrđe kao dar srca prema nauku sv. Augustina, Znat će da prorok bijaše među njima!* (Ez 33, 33) Kljaić, Stipo; Cifrak, Mario (ur.), (679-699)
- BODROŽIĆ, I., *Uloga čina vjere u Augustinovu obraćenju*, u: Diacovensia 21 (2013.) 2, (267-283.)
- CASPER, W., *Milosrđe*, KS, Zagreb
- FRANJO, *Božje je ime Milosrđe*, Verbum, Split, 2016
- FRANJO, *Misericordiae vultus*, KS, Zagreb, 2015.
- GLAZIER, M., HELLWIG, M. K., *Suvremena katolička enciklopedija*, Laus, Split, 1998.
- IVAN PAVAO II., *Dive sin misericordia*, KS, Zagreb, 1981.
- MANDAC, M., *Sveti Augustin. Život i djelo*, KS, Zagreb, 2019
- MATULIĆ, T., *Čovjek zarobljen ohološću i oslobođen milosrđem*, KS, Zagreb, 2020.
- PAVIĆ. J., TENŠEK, T. Z., *Patrologija*, KS, ZG, 1993
- RAHNER, K., VORGRIMLER, H., *Teološki riječnik*, Forum bogoslova, Đakovo, 1992.,
- TENŠEK, T. Z., *Asketsko-monaška duhovnost otačkog razdoblja*, KS, Zg, 2003
- TUKARA, D., *Augustinova kritika Origenova poimanja milosrđa*, u: Bogoslovska smotra, 86 (2016.) 3, (575-595)